

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

7. Vtrum ista conuersio fiat in instanti.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

intelligibilis actu, & etiam intelligens: nam omnes formae a materia separatae, sunt tales. Tertiò esset inconueniens huic sacramento: nam accidentia panis in hoc sacramento remanent, ut sub eis uideatur corpus Christi: non autem sub propria specie, sicut supra dictum est. Et ideo dicendum est, quod forma substantialis panis non remanet.

Ar. p. 12c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod nihil prohibet arte fieri aliquid, cuius forma non est accidens, sed forma substantialis; sicut arte possunt produci ranæ & serpentes: talem enim formam non producit ars uirtute propria sed uirtute naturalium principiorum. Et hoc modo producit formam substantialem panis, uirtute ignis decoquentis materiam ex farina, & aqua confectam.

D. 577.

AD SECUNDVM Dicendum, quod anima est forma corporis, dans ei totum ordinem esse perfecti, esse, & esse corporeum, & esse animatum, & sic de aliis: conuertitur igitur forma panis in formam corporis Christi, secundum quod dat esse corporeum, non autem secundum quod dat esse animatum tali anima.

AD TERTIVM dicendum, quod operationum panis, quaedam consequuntur ipsum ratione accidentium, sicut immutare sensum, & tales operationes inueniuntur in speciebus panis post consecrationem, propter ipsa accidentia, quae remanent: quaedam autem operationes consequuntur panem, uel ratione materiae, sicut quod conuertatur in aliquid, uel ratione formae substantialis, sicut est operatio conuolvens speciem eius, puta quod confirmat cor hominis. Et tales operationes inueniuntur in hoc sacramento: non propter formam uel materiam quae remanet: sed quia miraculose conferuntur ipsis accidentibus, ut infra dicitur.

q. 77. ar. 3. 5. & 6.

ARTICULVS VII.

Utrum ista conuersio fiat in instanti

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod ista conuersio non fiat in instanti, sed sit successiua. In hac enim conuersione prius est substantia panis, & postea substantia corporis Christi. non ergo utrumque est in eodem instanti, sed in duobus instantibus: sed inter quolibet duo instantia est tempus medium, ergo oportet quod haec conuersio fiat secundum successionem temporis, quod est inter ultimum instans quo est ibi panis, & primum instans, quo est ibi corpus Christi.

Supra art. 3. cor. & infra q. 78. ar. 8. 5. co. & 4. d. 11. q. 1. art. 2. cor p. & ar. 3. q. 2. per totum & 4. contra 273.

¶ 2. Præ. In omni conuersione est fieri & factum esse: sed haec duo non sunt simul: quia quod fit, non est: quod autem factum est, iam est. ergo in hac conuersione est prius & posterius, & ita oportet quod non sit instantanea, sed successiua.

Li. 4. ca. 4. primum a principio. tom. 4.

¶ 3. Præ. Amb. dicit in lib. de sacr. quod istud sacramentum, Christi sermone conficitur: sed sermo Christi successiue perfertur. ergo haec conuersio fit successiue.

SED CONTRA est, quod haec conuersio perficitur uirtute infinita, cuius est subito operari.

RESPON. Dicendum, quod aliqua mutatio est instantanea triplici ratione: uno quidem modo ex parte formae, quae est terminus mutationis: si. n. sit aliqua forma quae recipiat magis & minus. successiue accipitur subiecto, sicut sanitas. & ideo quia forma substantialis non recipit magis & minus, inde est, quod subito fit eius introductio in materia. alio modo ex parte subiecti, quod quandoque successiue praeparatur ad susceptionem formae. & ideo aqua successiue calefit: quando uero ipsum subiectum est in ultima dispositione ad formam, subito recipit ipsam, sicut diaphanum subito illuminatur. Tertiò modo ex parte agentis, quod est infinita uirtutis: unum statim potest materiam ad formam disponere: sicut dicitur Mar. 7. quod cum Christus dixisset, Ephetha, quod est adaperire, statim aperire sunt aures hominis, & solutum est uinculum linguae eius. & his tribus rationibus haec conuersio est instantanea. Primum quidem, quia substantia corporis Christi, ad quam terminatur ista conuersio, non suscipit magis neque minus. secundo, quia in hac conuersione non est aliquod subiectum, quod successiue praeparatur. tertio, quia agitur Dei uirtute infinita.

F ue calefit: quando uero ipsum subiectum est in ultima dispositione ad formam, subito recipit ipsam, sicut diaphanum subito illuminatur. Tertiò modo ex parte agentis, quod est infinita uirtutis: unum statim potest materiam ad formam disponere: sicut dicitur Mar. 7. quod cum Christus dixisset, Ephetha, quod est adaperire, statim aperire sunt aures hominis, & solutum est uinculum linguae eius. & his tribus rationibus haec conuersio est instantanea. Primum quidem, quia substantia corporis Christi, ad quam terminatur ista conuersio, non suscipit magis neque minus. secundo, quia in hac conuersione non est aliquod subiectum, quod successiue praeparatur. tertio, quia agitur Dei uirtute infinita.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quidam non simpliciter concedunt, quod inter quolibet duo instantia sit tempus medium. Dicunt enim quod hoc nec locum in duobus instantibus, quae referuntur ad eundem motum, non autem in duobus instantibus, quae referuntur ad diuersa: unde inter instans quod mensurat finem quietis, & aliud instans quod mensurat principium motus, non est tempus medium: sed in hoc decipiuntur, quia unitas temporis & instantis, uel etiam pluralitas eorum, non accipitur secundum quosque motus, sed secundum primum motum celi, qui est mensura omnis motus & quietis, & ideo, alij hoc concedunt in tempore, quod mensurat motum dependentem ex motu celi, sunt autem quidam motus, ex motu celi non dependentes, nec ab eo mensurati, sicut in prima parte dictum est.

H moribus angelorum: unde inter duo instantia illis moribus respondentia, non est tempus medium: sed hoc non habet locum in proposito, quia quomuis ista conuersio in se non habeat ordinem ad motum celi, consequitur tamen prolationem uerborum, quam necesse est motu celi mensurari, & ideo necesse est inter quolibet duo instantia circa istam conuersionem signata, esse tempus medium. quidam ergo dicunt, quod instans, in quo ultimo est panis, & instans, in quo primo est corpus Christi, sunt quidem duo per coparationem ad mensurata, sed sunt unum per coparationem ad tempus mensurans: sicut cum duae lineae se contingunt, sunt duo puncta ex parte duarum linearum, unum autem punctum ex parte loci continentis: sed hoc non est simile, quia instans & tempus, particularibus motibus non est mensura intrinseca, sicut linea & punctus corporibus, sed solum extrinseca, sicut corporibus locus. unde alij dicunt, quod est idem instans re, sed aliud ratione. sed in hoc sequeretur, quod realiter opposita essent simul, nam diuersitas rationis non uariat aliquid ex parte rei. Et ideo dicendum est, quod haec conuersio (sicut dictum est) perficitur per uerba Christi, quae a sacerdote proferuntur, ita quod ultimum instans prolationis uerborum, est primum instans, in quo est in sacramento corpus Christi: in toto autem tempore praecedente est ibi substantia panis, cuius tempus non est accipere aliquod instans, proximo praecedens ultimum, quia tempus non componitur ex instantibus. consequenter se habentibus, ut probatur 6. * Phys. Et ideo est quidem dare primum instans, in quo est corpus Christi, non est autem dare ultimum instans, in quo sit substantia panis, sed est dare ultimum tempus. Et idem est in mutationibus naturalibus, ut patet per Philos. in 8. Phys. ¶

K AD SECUNDVM dicendum, quod in mutationibus instantaneis simul est fieri & factum esse; sicut simul est illuminari & illuminatum esse: dicitur enim in talibus factum esse, secundum quod iam est: fieri autem, secundum quod ante non fuit.

Philos. 1. in 1. ca. 1. 2. 3.

D. 574.

Philos. 1. in 1. ca. 1. 2. 3.

1. par. q. 13. a.

D. 741.

In corp. ar.

lib. 6. Phys. 4. prim. in 1. ca. tom. 3. D. 744.

lib. 8. rec. 1. tom. 1.

AD

AD TERTIUM dicendum, quod ista conuersio A
(sicut dictum est*) fit in ultimo instanti prolationis
uerborum: tunc enim completur uerborum signifi-
catio, quae est efficax in sacramentorum formis. &
ideo non sequitur, quod ista conuersio fit successiua.

ARTICVLVS VIII.

Utrum haec sit falsa, Ex pane fit corpus Christi.

A OCTAVVM sic pceditur. Videtur, quod haec
fit falsa, ex pane fit corpus Christi. Omne enim
id ex quo fit aliquid, est id quod fit illud, sed non con-
uertitur: dicimus enim quod ex albo fit nigrum, &
quod album fit nigrum. & licet dicamus quod ho-
mo fiat niger, non tamen dicimus, quod ex homine
fit nigrum, ut patet in 1. Physi. si ergo uerum est, quod
ex pane fiat corpus Christi, uerum erit dicere, quod
panis fiat corpus Christi, quod uidetur esse falsum:
quia panis non est subiectum factionis, sed magis
terminus. ergo non uere dicitur, quod ex pane
fit corpus Christi.

¶ Praet. Fieri terminatur ad esse uel ad factum esse:
sed haec nunquam est uera, panis est corpus Christi,
uel panis est factus corpus Christi, uel etiam, panis
erit corpus Christi, ergo uidetur, quod nec etiā haec
sit uera, ex pane fit corpus Christi.

¶ Praeterea. Omne id, ex quo fit aliquid, conuertitur
in id, quod fit ex eo: sed haec uidetur esse falsa, pa-
nis conuertitur in corpus Christi; quia haec conuer-
sio uidetur esse miraculosior, quam creatio mundi,
in qua tamen non dicitur, quod non ens conuertitur
in ens, ergo uidetur quod etiam haec sit falsa, ex
pane fit corpus Christi.

¶ Praet. Illud, ex quo fit aliquid, potest esse illud: sed
haec est falsa, panis potest esse corpus Christi. ergo
& haec est falsa, ex pane fit corpus Christi.

SED CONTRA est, quod * Ambr. dicit in libro de
sacramentis, ubi accedit consecratio de pane fit cor-
pus Christi.

RESPON. Dicendum, quod haec conuersio pa-
nis in corpus Christi, quantum ad aliquid, conue-
nit cum creatione & cum transmutatione naturali,
& quantum ad aliquid, differt ab utroque. Est enim
commune his tribus ordo terminorum, scilicet ut
post hoc fit hoc (in creatione enim est esse post nou-
esse, in hoc sacramento, corpus Christi post substan-
tiam panis, in transmutatione naturali album post
nigrum, uel ignis post aerem) & quod praedicti ter-
mini non sint simul. Conuenit autem conuersio,
de qua nunc loquimur, cum creatione: quia in neu-
tracorum est aliquod commune subiectum utriusque
extremorum, cuius contrarium apparet in omni
transmutatione naturali. Conuenit uero haec con-
uersio cum transmutatione naturali in duobus, li-
cet non similiter. Primo quidem, quia in utraque
unum extremorum transit in aliud (sicut panis in
corpus Christi, & aer in ignem) non autem non ens
conuertitur in ens. Aliter tamen hoc accidit utro-
bique. nam in hoc sacramento tota substantia pa-
nis transit in totum corpus Christi: sed in transmu-
tatione naturali materia unius suscipit formam alte-
rius, priori forma deposita. Secundo, conueniunt in
hoc, quod utrobique remanet aliquid idē, quod non ac-
cidit in creatione. Differenter tamen: nam in transmu-
tatione naturali remanet eadem materia uel subiec-
tum, in hoc autem sacramento remanent eadē acci-
dētia, & ex his potest accipi qualiter differenter in
talibus loqui debeamus: quia enim in nullo praedi-

ctorum trium extrema sunt simul, ideo in nullo eor-
um potest unum extremum de alio predicari per
uerbum substantium praesentis temporis: non
enim dicimus, non ens est ens, uel panis est cor-
pus Christi, uel aer est ignis, uel album est nigrum:
propter ordinem uero extremorum possumus uti
in omnibus hac prepositione, ex, quae ordinem desi-
gnat: possumus enim uere & proprie dicere, quod
ex non ente fit ens, & ex pane corpus Christi, & ex
aere ignis, uel ex albo nigrum: quia uero in creatio-
ne unum extremorum non transit in alterum, non
possumus in creatione uti uerbo conuersionis, ut
dicamus, quod non ens conuertitur in ens: quo ta-
men uerbo uti possumus in hoc sacramento, sicut &
in transmutatione naturali. sed quia in hoc sacramē-
to tota substantia in totam substantiam mutatur: pro-
pter hoc, haec conuersio proprie transubstantiatio uo-
catur. Rursus, quia huius conuersionis non est acci-
pere aliquod subiectum, ea quae uerificantur in con-
uersione naturali ratione subiecti, non sunt concedē-
da in hac conuersione, & primo quidem manifestū
est, quod potentia ad oppositum, consequitur subie-
ctum, ratione cuius dicimus, quod album potest ef-
se nigrum, & eae potest esse ignis: licet haec non sit ira
propria, sicut prima. Nam subiectum albi (in quo est
potentia ad nigredinem) est tota substantia albi, non
enim albedo est pars eius: subiectum autem formae
aeris, est pars eius. unde cum dicitur, aer potest esse
ignis, uerificatur ratione partis per syncdochem.
sed in hac conuersione, & similiter in creatione,
quia nullum est subiectum, non dicitur quod unū
extremum possit esse aliud, sicut quod non ens
uel quod panis possit esse corpus Christi, & eadem
ratione non potest proprie dici, quod de non ente
fiat ens, uel quod de pane fiat corpus Christi: quia
haec praepositio De, designat causam consubstantia-
lem, quae quidem consubstantialitas extremorum
in transmutationibus naturalibus, attenditur penes
conuenientiam in subiecto, & simili ratione non
conceditur, quod panis erit corpus Christi, uel quod
fiat corpus Christi, sicut neque conceditur in crea-
tione, quod non ens erit ens, uel quod non ens
fiat ens: quia hic modus loquendi uerificatur in
transmutationibus naturalibus ratione subiecti: pu-
ta cum dicimus quod album fit nigrum, uel al-
bum erit nigrum: quia tamen in hoc sacramento,
facta conuersione, aliquid idem manet, scilicet ac-
cidentia panis (ut supra dictum est) secundum
quandam similitudinem aliqua harum locutio-
num possunt concedi, scilicet quod panis fit cor-
pus Christi, uel panis erit corpus Christi, uel de
pane fit corpus Christi, ut nomine panis non in-
telligatur substantia panis, sed in uniuersali hoc,
quod sub speciebus panis continetur, sub quibus
prius continetur substantia panis, & postea corpus
Christi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illud, ex quo
aliquid fit, quandoque quidem importat simul sub-
iectum cum uno extremorum transmutationis: si-
cut cum dicitur, ex albo fit nigrum, & sic etiam di-
ci potest, hoc fit illud, id est, album fit nigrum:
quandoque uero importat solum oppositum uel
extremum, sicut cum dicitur, ex mane fit dies: & sic
non conceditur quod hoc fiat illud, id est, quod
mane fiat dies, & ita etiam in proposito, licet pro-
prie dicatur, quod ex pane fiat corpus Christi: non
tamen proprie dicitur, quod panis fiat corpus Chri-
sti, nisi secundum quandam similitudinem, ut di-
ctum est.

Tertia S. Thomae. HH 4 Ad

Art. 9. huius
quasi.
in corp. ar.